

Համբաւն ու փառք հանգուցելոյն բանին անուռ մկայք են,
Կենդանացաւ փռլին Հայոց, հաւաւեօրս քեզ այժմէն,
Բաթափիր արդ, մերժեալ ի բաց թախիծդ ամեն յոյս ի քէն.
Յոյս կայ Լըկինը, լեր ապահով, քեզ սուտ չստեր Լըկէն.
Լաւքինի վարք Գրիգորի Լլաթօնեան վեհ զարմին,
Դարուց ի դարս պիտի տեսէ միշտ իւր ազգէն անմեկին,
Փարատել արդ՝ խոր տիրութիւնն քո Վիտիկ սիրարիւ,
Փութած Սասիս, մի յապաղեր դու շատ ցաւոց փորձառու.
Ըսն, վշտերն իւրեան անթիւ մոռնայ, հսկէ միշտ անքուհի
Իւր սակաւիկ որդւոց վերայ զեւթ թխանիստ մայր հաւուն.
Ըստ է ահա քեզ իմ իրատ, ո՞վ Լարսաւ փարելի,
Որ Լըկիքէն թախանձանորդ իջի փութով քեզ սուռի.
Կը խոյանում դարձեալ յիշեր, որ այն տեղ միշտ Հօրն փառաց,
Հայցեմ իմ Ս. նախահարց հետ և մեր Հայոց Վիւցազանց.
Որ սփռիէ գրեզ հանգերձ Լլաթօնի վեհագուն
Վսեմ զարմօք և զաւակօք ի փառս ազգիս Հայկազուն.

Կարապետ Բարսեղեան Արաբիքի,

Աջ. Ժառ. Ոստանարմի:

ԻՈՐ ՀՐԴ ԸՌՈՒԹԻՒՆ ՍԵՐ

ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

(յառոր քօնի Ս. Սահակոյ և Ս. Երմիայ)

Սարգկային սեռը, ինչպէս ամեն
կենդանի իրեն ծննդեան կետէն, իւր
նիւթական աճման կարօտութիւնն
ունի, զոր օք ըստ օրէ՝ Կախախնամու-
թեան անդամադրելի զօրութեամբն ու
անհուն մարդասիրութեամբը ստանա-
լով, շարունակ զարգացման մէջ կը
գտնուի: Ըստ իմացական անկոյն
զարգացման եւ աճման պիտոյքը մի-
անդամայն և խնամց անհրաժեշտ
մատակարարումը Լսողուծոց անհուն
խնատութիւնը բնութեան մէջ սահ-
մանած է զանազան միջոցներով: Սու-
կայն ասկէ զատ իւր բուն նիւթա-
կան կառարելութեանը հասնելու հա-
մար, դարման մը եւս մարդուն օժան-
դակութեան և ջանիքը յանձնուած է
վերին նախախնամական Տեղութե.

նէն: Ըստ էական դարմաններէն մին
ըլլալով՝ առանց դանդաղութեան ա-
նընդմիջաբար կը սպահանջուի, ապա
թէ ոչ առանց տարակուսանայ բարդո-
վին կը դադարի մարդկային կենաց ա-
ճողական ընթացքը իւր յառաջագի-
մութեան քայլափոխէն. և իսպառ կը
թառամի այն խննալի տունկը, որուն
համար քրտնաջան մշակը ոչնչ չէր խը-
նայած, որուն տիւ և գիշեր անդուկը
հսկէր ամենայն խնամքով և ջերմ սիրով:
Եւ ի՞նչ է արդեօք այդ դարմանը, եթէ
ոչ նիւթական կերակուր մը: Բո՛ւ-
հետեւ, մանուկ մը, ելք իւր անդուհ
հիւթը եղով մօրը կենսաութիւ կաթէն
կը զրկուի, անսարակոյս սակաւ ժա՛նա
նակէն զկի ի նա իւր կենաց նորոգմա-
նէն ևս կը զրկուի, որուն կը յա՛մբդէ
սպառւումն:

Ըստ պէս նաեւ ամեն անհատ իբրեւ
իւր բարոյական և մտաւորական զար-

գայման փեմ շարժումը ունի, բայց ոչ նման նիւթականին, և որուն կեն սական գարմանը ևս մարդկութեան բարոյական կենաց կատարելութեան հասնելու համար անժխտելի կերպիւ կը պահանջուի: Նոր անհատ մը այս բարոյապէս զարգացողական շարժման դարմանէն զուրկ է, նա կը խաբխափէ կուրորէն. ուրիշ կերպով ըսենք, սէր այս կենսառիթմ դարմանը կը ժխտուի, հոն բարոյական մահը հասնելու վտայ է. և ինչ է արդեօք այս դարմանը, այս սղ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կեն սատու անարատ դաստիարակութիւնը: Այս ալ անհրաժեշտ պէտք մ'է, և անուրանալի ճշմարտութիւն մը, որ մարդը առանց դաստիարակութեան մարդ չէ. վասն զի, երբ կը նկատենք մարդկութեան վիճակին սուրբ դրաց մէջ անստելի տառերով դրօշմուած պայմանները, երբ կը տեսնենք նսեւ բնականօրէն որ մարդիկ ընկերական են՝ և ընկերական յարաբերութիւն ներ ընելու սահմանուած, առանց յա պարելու կը հարցունենք թէ՛ մարդ կային անհատ մը, բաց ՚ի դաստիարակութենէ՝ այն ընկերականութիւն բարձրագոյն վիճակին հասնելու և հոն յա բառեբերու համար՝ ունի արդեօք ուրիշ միջոց. — ոչ: Այլ և իյէ ազգ մը իւր գոյութեան և անկախութեան արթուն պահապան, իւր ազգային յառաջագիթեան անկործան պատուար, անյաղթելի զէնք և անշխիւնելի լոյս, բաց ՚ի դաստիարակութենէ, ունի արդեօք ուրիշ պարծանաց արժանի գորութիւն կամ առարկայ. — ոչ: Գարծեալ, մարդը՝ իւր բնատուր իմացական կարողութեան հազուադէպ ձրից գործողական ընդարձակ գորութիւնը ՚ի գործ դնելու ուրիշ միակ միջոց մը ունի, բաց ՚ի դաստիարակութենէն. — ոչ: Այլ երջապէս՝ թողունք այս նիւթական

կատարելութեան վերաբերած բաները, հապա որքան աւելի բարոյական կատարելութեան, այսինքն իրեն բուն երջանկութիւն հասնելու՝ առանց ճիշմարիտ դաստիարակութեան անկարող կը գտնուի բանական էակը: Այսին զի, իրեն գոյութիւնը շնորհիւ Լսարչապետին նմանութիւնը իւր ճակտին փայլեցնելու համար բաց ՚ի բարոյական և մտաւորական դաստիարակութենէն ուրիշ միջոց մը բնաւ չունի: Այսին զի, դաստիարակութեան շնորհիւ իրեն մէջ Լստուծոյ գրած բնական լոյսը առաւել պայծառացունելով, կծրող կը հանդիսանայ իւր կենաց ընթացից մէջ Լստուածպաշտութեան և բոլոր առաքինական բարեմասնութեց մէջ զարգանալ և քիստոնէութեան նպահանջած ամեն սկզբանց մէջ ուղիղ շարժիլ:

Այս դաստիարակութիւնը, եթէ մարդ իւր սկիզբի օրերէն սկսեալ թիւր ստացած չըլլայ, կը համարձակիւք աւել, որ նա մինչեւ վերջին շունչը՝ ան սխալ կընթանայ այս աշխարհիս փշոտ և առապար ճանապարհին մէջ, Այսին զի, լոյսը իրեն հետ ունի, ինչու իսաւարի մէջ պիտի մնայ. վասն զի, ճիշմարտութեան բարեկամ՝ կոչուեցաւ, ինչու ստութեան պաշտօն պիտի տանի. վասն զի, « Նշեալք կատարեալ որպէս և շայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ էր, ըսող ճշմարիտ շափուն հօտերուն կարգը դասեցաւ, ինչպէս մէկը պիտի կարողանայ յախշտակել զայն, և կամ ինչու գայլոց վահանկը պիտի մոնէ: Այլ երջապէս բանական սեւ ուս արժանաւորութեան և իրեն գեւրագոյն կատարելութեան առաջին տարրն և. առաջին պայմանն կոչուելու պարծանաց արժանի հոնգիտացող ճիշմարիտ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը հաստատուն փայտերով ապացուցանելու համար շատ դժուար

բութեանց չենք կարօտիր : Վ՛յան զի յայտնապէս կը տեսնենք որ դատարան բախու թեան շնորհիւ շատ վայրենի կը պիտ ազգեր, չաղախիլիւ տիտղոսն պատկուեցան, կըթեալ կարծուած ազգերու դատարանի եղան, և անով կը պանծան այսօր՝ բոլոր ազգութեանց ասպարիզին վրայ : Ինչով արդի Լէրոս տան տիեզերաբուր հաշակեցաւ — դատարանականութեամբ և կըթու թե . Ինչով միջնադարեան խաւարային դուռն թեան զօրութիւնը խորտակեցաւ, և ինչով այժմեան դարը փառօք կը պանծայ — դատարանականութեամբ և լուսով :

Վ՛յան զի լապտեր մը մշտական սրտ հելու համար, իրեն իւրի կը կարօտի, ապա թէ ոչ անպատճառ նա պիտի չիջանի . և նմանապէս նաւ մը՝ իրեն գէմ եղեալ նաւահանգիստը անվը տանգ հասնելու համար, իրեն ճարտար ուղղչին կը կարօտի, ապա թէ ոչ՝ իւր շաւիղը կորուստ և անհրաժեշտ վը տանգ է :

Լ՛յսպէս ալ մարդու բաւական չէ միայն բնական լոյսը, բաւական չէ որ բանականութեան և իմացականութեան լոյսը ունի, այլ այն լոյսը իրեն կենաց ասպարիզին մէջ արծարծելու, պայծառացունելու և անչիջանելի պահ պանելու համար, մտաւոր մշակումի կը կարօտի, դատարանականութեան պէտքը կը դնայ, որն որ միակ իւրին է իրեն մէջ ունեցած բանաւոր լապտերին, և ճարտար ղեկավարն է կենցաղոյ ծովուն ալեքներէն անվտանգ անցնելուն : Աւրեմն, ճշմարիտ դատարանականութիւնն է որ զմարդն իւր կատարելութեանը կը հասցնէ . դատարանականութիւնն ու բարոյական կըթու թիւնն է ազգեր կենդանացնող ճշմարիտ դատարանականութեան շնորհիւ միայն ճշմարիտ ազատութեան գեպիւս շնչեցին շատ ազգեր : Աւրեմն, երանու

թեան արժանի են առաւելագէտ այն անձինքը, որոնք ստիպել տառապանք և ամենայն անձնանուիրութեւնը ընդհանուր մարդկութեան և մանաւոր ազգաց մէջ այս դատարանականութեան լոյսը ծաւալելու իղձը սնուցին իրենց՝ վեհ սրտին և անմահ հոգւոյն մէջ, ուրեմն յարգանաց արժանի և շատ արժանի են այն անձինքը՝ որոնք այս մը տառարական մշակումին կենսաւետ արդիւնաւորութիւնը անխնայ աշխատութեամբ ցոյց տուին մարդկային ազգին :

Այն ապագէն մեր ազգն ալ նոյն յարգանքն է, զոր կ'ընծայէ իւր երկու սիրելի գաւակաց՝ Սահակաց և Մեսրոպաց : որք չայաստանեաց լուսաւորութեան ամուր գառնալով չայ ազգը դատարանականութեամբ կենդանացնուցին, և մինչ դարձ նշանակութիւն և գոյութիւն ունենալու առիթ եղան, որով և իրենց բարեխիշատակ անունը կը տնտեսի ջերմ մաղթանքներով և քաղցր զգացմամբ : Ամեն չայու սիրտը այսօր երախտագիտութեամբ լցուած՝ կը յիշէ իւր առաջին ու վերջին վիճակը և շնորհապարտ կը խոստովանի իւր անձը այն անգուգական և դատարանականութեան սիրով վառուած բարերար անձանց, որոնք չայաստանի խոսկանացեալ անդատանը հերկելով իրուցին երկնքէն աստուածային շնորհքը և իմաստութիւնը իբրեւ ցօղ քաղցրածաւալ, և պողպատեցնին բիւրագգի պտուղներով : Այո, ամեն չայ այսօր այն խաւարամիտ գրութիւնը և մանաւանդ չայաստան աշխարհիս մօտալուստ կը բուստը յիշելով՝ կը զարհուրի, բայց և զայն վերստին 'ի կենդանութիւն հրաւիրող ազատամիտ անձանց՝ Սահակաց և Մեսրոպաց փառաւոր յիշատակաւ երախտապարտ սրտի քաղցր զգացմամբ կը զգածուի և կը յափշտակուի մտքը այն երանական օթեւանը, ուր

նոքս օրհնութիւն կը տփռեն Արարչին
փառաց ամօռոյն առջեւ, և նոյն տեղ
ամենախոնարհ ակնածութեամբ՝ մա-
տուցանելով իրեն ջերմ երկրպագու-
թիւնը՝ փառաւոր յիշատակօք կ'ործառ-
նապէս անջնջելի և կը գործէ իրեն
կենդանի մատենին՝ սրտին մէջ այն
անմահ անուաները, որոնք այնչափ ու-
րախուծեանց և անգրաւ բարեաց և
փառաց պատճառ հանդիսացան : Աւ-
րեմ, մենք ևս, մենք ճշմարիտ Հայքս,
որ այսօր նոյն անդուգական անձանց՝
Ահապայ և Սեբուդայ պէս սրբազան
Հարցորդին կոչուելու բարեբաղդու-
թիւնը ունեցեր ենք, քանիք հետե-
ւել անոնց հաջւագիւտ և ատուա-
ծահաճոյ շաւղոց . բանդի, « Որդի հա-
րազատ զմանուծիւն Հօրն բերէ » .
անոնց, շաւղոց եւս հետեւելու՝ և ա-
նոնց իղձն ու փոխաբը լիովին պակե-
լու համար՝ ուրիշ բան չի պահանջ
ուիր մեզմէ, եթէ ոչ ուսումնասիրու-
թի և ճշմարիտ դաստիարակութեամբ
մեր ազգայ սերնդոց վիճակը բարե-
լաւութեան մէջ մտցունելու սէրն ու
բաղձանօք գործադրութիւնը : Որովհե-
տեւ անոնք անխնայ քրտամբ պատ-
րաստեցին մեր երջանկութիւն, գտնե-
լով հայրենի դպրութե տարերքը, ծաղ-
կեցունելով Հայ լեզուի գրականութիւն
և պոյճաւութիւն տալով ազգին թըշ-
ուառ և մատուց մանկուցն մտաց եւ
սրտերուն : Աստի՛ մենք եւս անհա-
գութեան և անտարբերութեան խոր-
խորատը ինչպէն զգոյշ կենալով, ու-
սանիք գիտութեան և դաստիարա-
կութեան պտուղներ Ազգին տալու,
որով ազատ պիտի ըլլանք այն ահաւոր
խօսքէն թէ, « Եթէ որդիք մեր էիր
զգործս մեր գործէիր » : —

Կ. Կէր Սեփական Տէգրանապետի .
Ա. Ա. Սաւա . Սարգսի :

Քանի մի խօսք

Այս Սարգսի Տէգրան Սաւա Գիտի
տալան անդին վայ :

Այս Սարգսի Տէգրան Սաւա Գիտի
զարհուրելի դէպքը (որոյ պարագաները
արգէն ազգային քաղաքացի մէջ հրատա-
րակուած են, և զորս կը սոսկանք մենք
վերստին պտտմել) դիտենք անշուշտ, որ
վերաւորուած է մեր բոլոր ընթերցող
և ըսող ազգայնոց կրօնական դպա-
մունքը, չստեղծ համայն Քրիստոնէից .
Սաւա Գի, Հայ ազգը, որ երկար դա-
րէն ի վեր դառն, հալածանքներ կրած
է և այժմ՝ կը յաւսոյս բարեխնամ (յու-
մանեան տէրութեան շնորհիւ ինքը
զինքը փոխել և իւր անարատ պահ-
պանած կրօնի երկնաւոր միսթարու-
թեամբ ազատօրէն միսթարիլ, դրժ-
բաղդաբար այսօր եւս գառնութիւն
կը լցուի, սոսկալի թշնամանք տեսնե-
լով իւր հաւատոյ սրբութեան դէմ,
իւր հաղորդութեան պատարագի ու
մենասուրբ խորհրդոյ դէմ, և այնպիսի
թշնամանք, զոր բարբարոսութեան
ամենախտադի գարեբուն մէջ անգամ
տեսած չէ : Սոյն սիտի աստի մեզ,
թէ յիշեալ թշնամանքը, ընդդէմ
Քրիստոնէական կրօնի սրբութեան,
գործուած է հակառակ կամաց և օրի-
նաց նոյն իսկ իշխող բարեխնամ Տէ-
րութեան, (որ իւր հպատակ ազգաց
ըստ ամենայնի կրօնական ազատու-
թիւն շնորհած է,) և գործողները վա-
րենի և ապերաւան Քիւրտերն են :
Սակայն՝ կըստիպուինք հարցնել, թէ
մինչեւ երբ անպատիժ պիտի մնան
Քիւրտերու բարբարոսական ոճրու
գործութիւնքը, որով կը տագնապին
դաւառական Հայերը և կը վշտանայ
Հայ ազգը, որ իւր հաւատարմու-
թեամբ և հըրութեամբ միշտ կը քանայ
Տէրութեան հայրական սէրը գրաւել,